

Posudek oponenta na diplomovou práci

Vnímání architektury z období socialismu ve veřejném diskurzu po roce 1989

Bc. Zdislava Pilařová

Autorka předkládané práce se zaměřila na aktuální a ve veřejném prostoru často diskutovanou problematiku architektury z období socialismu. Pokusila se debaty o kulturní hodnotě a případné památkové ochraně těchto budov nahlédnout z perspektivy paměťových studií, a obohatit tak přístupy z oblasti dějin umění a architektury, jež v tomto badatelském poli dosud převládají. Obdobný záměr považuji za dobře zvolený a sdílím s autorkou předpoklad, že perspektiva paměťových studií má i v široké konkurenci různých výzkumných projektů k problematice co nabídnout.

Rád bych ocenil kompoziční a stylistickou úroveň práce. Zdislava Pilařová téma přehledně a funkčně strukturovala. V úvodu osvětlila svůj zájem o problematiku a formulovala výzkumné otázky. Návazně situovala svůj výzkum vzhledem k dosavadní odborné literatuře, která je i přes aktuální časovost dotčených kauz poměrně rozsáhlá. Oceňuji též ukotvení práce v relevantní odborné literatuře k „memory studies“, z níž autorka čerpá podněty k metodologii paměťově zaměřeného výzkumu. Jisté pochybnosti mám o kapitole věnované vývoji české architektury v letech 1945-1989 (s. 20-47), která je sice kvalitně zpracovaná, ale do výzkumného rámce práce příliš nezapadá a zbytečně reprodukuje přístupy historiků architektury. Tělo práce tvoří tři případové studie věnované kontroverzním kauzám kolem významných staveb (obchodní dům Máj, hotel Praha a Transgas), jež autorka vybrala dle transparentních a funkčních kritérií. Práci uzavírá interpretační kapitola, v níž se Zdislava Pilařová vrací k výzkumným otázkám a formuluje klíčové teze, následuje shrnující závěr. Oceňuji též obrazovou složku práce, jež nemá podobu tradiční přílohy, ale průběžně doplňuje argumentaci v textu. Jak je patrné z této bilance, naplňuje text příkladně kritéria kladená na závěrečné práce a po kompoziční a stylistické stránce je vynikající.

Práce otevírá řadu zajímavých témat a vzbuzuje otázky, některé bych nyní detailněji rozvedl. Povětšinou sice půjde o různé kritické podněty, rád bych ale zdůraznil, že i v této schopnosti vyvolávat reakce spatřuji kvalitu předkládané práce a že tyto postřehy nesnižují výše rozvedené pozitivní hodnocení.

Případové studie se zaměřují na převyprávění průběhu kauz kolem zvolených budov. Autorka připojuje široký kontext relevantní literatury k tématu a také vyjádření odborníků i důležitých aktérů. Poněkud však v těchto klíčových částech postrádám konceptuální aparát paměťových studií a průběžnou snahu exponovat problémy spojené s adekvátní perspektivou. Není mi jasné, proč se autorka nepokusila do případových studií výrazněji promítnout přístupy popsané v úvodní a závěrečné části práce. Abych byl konkrétní, v závěru práce Zdislava Pilařová zdůrazňuje (v návaznosti na přístupy Aleidy Assmann) roli afektu při vzpomínání,

kteřé budovy zprostředkují (s. 98). V případových studiích však postrádám pasáže, jež by afektivní emocionalitu konkrétně reflektovaly.

Autorka v práci zmiňuje německou zkušenost zacházení se stavbami z období nacismu (s. 99). Překvapuje mě však, proč nepracuje s literaturou, která se problematikou „obtížného dědictví“ explicitně zabývá – jedná se příkladně o práce britské badatelky na poli paměti a muzejních studií, Sharon Macdonald.¹ K zodpovězení paměťově ukotvených otázek by právě širší kontextualizace staveb ze socialismu prospěla. Srovnání obdobných kauz ve větším měřítku by upozornilo na aspekty, jež by mohly intepretaci problematiky dále posunout. Konkrétně mě napadá srovnání s demolicí „obtížného dědictví“ prasečáku v Letech u Písku, které s tématem autorky sice přímo nesouvisí, ale nabízí zajímavou referenční plochu obdobných praktik. Radikálnější vykročení z architektonických či aktivistických debat kolem budov ze socialismu by paměťové ambici práce prospělo a odrazilo by se, předpokládám, v silnějších interpretačních výstupech.

Autorka důkladně prozkoumala inspirace z paměťových studií a zvolila si relevantní koncepty pro interpretaci, které dokázala i zhodnotit v závěru práce formou tezí (generační aspekty vzpomínání či role traumatu). Přesto zůstaly některé přístupy stranou, ačkoliv se mi jeví pro zvolené téma jako velmi produktivní. Týká se to příkladně mediality paměti. Pokud badatelé zkoumají kontroverze spojené s kulturními významy minulosti ve veřejném prostoru, věnují velkou pozornost mediálnímu zprostředkování. Jinak minulost zpřítomňuje film, jinak počítačová hra či pomník. V čem je specifický způsob zprostředkování v případě budov? Jako další z potenciálně přínosných přístupů se mi jeví důraz na popis konkrétních aktérů paměťových kauz. Co lidé v souvislosti se spory kolem Transgasu konkrétně dělali a proč? Tento pohled na vzpomínání zdola může stejně jako reflexe mediality nabídnout řadu zajímavých podnětů k paměťově ukotvené intepretaci sporů kolem budov z období socialismu.

V závěru posudku bych rád konstatoval, že práci považuji za zdařilou. Předkládaný text Zdislavy Pilařové splňuje podmínky kladené na tento typ závěrečných prací. Doporučuji jej k obhajobě a navrhuji klasifikaci výborně.

doc. Kamil ČinátI, Ph.D.

v Praze 26. 5. 2022

¹ Macdonald, Sharon. *Difficult heritage: Negotiating the Nazi past in Nuremberg and beyond*. Routledge, 2010.